

TÁJÉKOZTATÓ - INFORMÁCIÓ

MILYEN KONDICIONÁLÓ ESZKÖZÖK ALKALMASAK A MEGÚJULÓ HADSEREG FIZIKAI ÁLLAPOTÁNAK JAVÍTÁSÁRA?

Kovács Péter⁴²

A honvédelmi feladatok ellátásánál különösen fontos a megfelelő egészségi állapot és az arra épülő jó fizikai kondíció, amelynek megszerzése összetett feltételrendszeren alapul. Ahhoz, hogy egy arra alkalmas katona megszerezze, és szinten tartsa a szolgálati feladatainak végrehajtásához szükséges fizikai kondíciót, nemcsak adottságaira, képességeire és készségeire van szüksége, hanem a megfelelő szakmai útmutatásra és tárgyi feltételekre is. A nagyrészt elavult, elhasználódott és korszerűtlen kondicionáló eszközpark korszerűsítése a haderő átalakításának fontos és szükséges feladata, hiszen egyik elengedhetetlen feltétele az állomány szükséges fizikai állapotának megszerzéséhez és szinten tartásához.

Fölmerül a kérdés: Milyen kondicionáló eszközök alkalmasak a megújuló hadsereg fizikai állapotának javítására?

A Magyar Honvédség egész állományát érintő terhelés- és teljesítmény-élettani követelményrendszer kidolgozását és továbbfejlesztését, valamint a fizikai alkalmasság ellenőrzését a MH EVI Fizikai Alkalmasság Vizsgáló Osztálya a vonatkozó jogszabályok alapján 1997 óta hajtja végre. A fenti tevékenységek mellett az osztály tudományos munkájának egyik fő feladata az állomány fizikai kondícióját befolyásoló feltételrendszer kutatása és a fejlesztést szolgáló irányelvek meghatározása.

A megfelelő tárgyi feltételrendszer az eredményes alkalmazás vonatkozásában szétválaszthatatlan a személyi feltételrendszertől, amelyen keresztül a szakmai elvek érvényesülnek.

A katonai feladatok sikeres végrehajtásához szükséges kondicionáló eszközpark létrehozását és eredményes működését az alább felsorolt szakmai elvek befolyásolják.

---

⁴² Kovács Péter százados, HM Egészségvédelmi Intézet, Fizikai Alkalmasság Vizsgáló Osztály, főernőmus.

Elsődleges feladat a munkaköri beosztásokhoz és a különböző szolgálati feladatokhoz kapcsolódó **fizikai terhelésprofilok meghatározása**. A védelmi szféra különböző munkaköreiben az összes motoros képesség megjelenik, ám a sajátos terhelési profilból adódóan a kondicionális képességek közül a legnagyobb hangsúlyt az állóképesség kapja. Az egyes munkakörök speciális részfeladataiban ugyanakkor különböző árnyalatban és összetételben megjelenik az erő, a gyorsaság, továbbá a lazaság-hajlékonyság képessége, sőt a koordinációs képességek is.

A terhelésprofilok meghatározásán alapul **a fizikai kondíció fejlesztését és szinten tartását szolgáló eljárások kidolgozása, meghatározása** (MH EVI FAVO tudományos munkaterv 2002.) és ezek szakembereken keresztül történő gyakorlati alkalmazása.

Az edzésméleti alapelvek és eljárások sikeres alkalmazásának elengedhetetlen része **a szükséges tárgyi feltételrendszer létrehozása, karbantartása és tovább fejlesztése**. A folyamat eredményessége megköveteli a szabványosítás különböző szintjeinek (kompatibilitás, interoperabilitás, csereszabotosság, egységesség) a megvalósítását.

A tárgyi eszközöket az alkalmazásuk környezeti tényezői alapján célszerű **két csoportra osztani**.

A szabadtéren alkalmazott eszközök szerepe igen fontos, hiszen alkalmazásukkal a felhasználó a különböző időjárási körülmények között tud felkészülni a változó időjárási körülmények között végrehajtandó feladatokra, ezáltal is növelve szervezete környezettel szembeni ellenálló és tűrőképességét. Ide tartoznak a megfelelő állapotú futó és gyakorló, valamint akadálypályák, továbbá a szabadtéri tornakertek (nyújtó, korlát, létra) és nem utolsósorban a különböző borítású szabadtéri sport(játék)pályák (labdarúgás, kézilabda, röplabda, kosárlabda, tenisz stb.) és azok tartozékai (kapuk, labdák stb.) is. A tudományos alapú sikeres felkészítés elengedhetetlen kellékei továbbá azok a pulzusrészeg eszközök, amelyek nemzetközi szabvány alapján alkalmazhatóak a különböző mozgásos tevékenységek során. Alkalmazásuk nemcsak a felkészítésben, hanem az időszakos ellenőrzésben is elengedhetetlen. Osztályunk több éve alkalmazza a nagy nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező **Finn POLAR cég pulzusrészeg eszközeit**, amelyek használata a civil és a védelmi szférában, itthon és külföldön egyaránt elterjedt.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök szerepe ugyancsak alapvető fontossággal bír, hiszen azok szélsőséges időjárási körülményektől függetlenül is lehetővé teszik az optimális körülmények

között történő felkészülést. Az alkalmazásra kerülő eszközök függvényében elsődleges feladat a sport célú helységek paramétereinek nemzetközi és hazai szabványok által történő meghatározása. Ezek a szabványok érintik a klímaviszonyokat (hőmérséklet, páratartalom, szellőzés), amelyek a megfelelő hőleadást és oxigénfelvételt biztosítják a sportoló számára, de ugyanúgy vonatkoznak a fény- és a hang-, továbbá nem utolsósorban a higiéniés viszonyokra is.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök a felhasználók száma alapján csoportosíthatóak úgynevezett **„ipari fitness gépekre”** és otthon használatos **„home fitness”** gépekre. A Magyar Honvédség felhasználói kapacitása alapján az ipari fitness gépek standardizálása indokolt.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök két nagyobb csoportra sorolhatók. Az első csoportba tartoznak az úgynevezett **„kardio gépek”** (futópadok, eliptikus ergométerek, kerékpár ergométerek, lépcsőző gépek, valamint az evező padok) és azok elengedhetetlenül szükséges kiegészítői (pl. pulzusmérő öv), amelyek a szív és keringési rendszer állóképességének fejlesztését szolgálják.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök másik nagy csoportját az **erőfejlesztő eszközök** alkotják. Az erőfejlesztő eszközökön belül megkülönböztetünk erőgépeket, állványokat és padokat, valamint szabadsúlyokat. Az **erőfejlesztő gépek** egy vagy több izomcsoport fejlesztését szolgálják. Ebben a kategóriában nemcsak a gyártás során felhasznált anyagok mennyisége és minősége a fontos, hanem a gépek funkcionális anatómiának megfelelő működése is (pl. végtag hosszának megfelelő állíthatóság, áttételek stb). Az erőfejlesztő gépek lehetnek egy vagy több funkcióval ellátottak. A több funkciós **„tornyokat”** elsősorban kisebb termekben használják a jobb helykihasználás végett. A több oldalas és több funkciós **„tornyok”** nagy előnye, hogy egy időben több személy is dolgozhat rajtuk. Az egy oldalas, több funkciós **„tornyok”** hátránya, hogy egyszerre csak egy ember végezhet rajta egy gyakorlatot, így alkalmazásuk nagyobb felhasználói létszám esetén nem javasolt. Megfelelő területtel rendelkező kondicionáló termekben a legelterjedtebbek az egy, illetve néhány funkcióval bíró erőfejlesztő gépek, amelyek izoláltan egy izom vagy izomcsoport fejlesztését szolgálják. Egy jól felszerelt testépítő teremben a felhasználók létszámától függően minden izomcsoport fejlesztésére van egy vagy több gép, amelyeket egy időben többen is használhatnak. A honvédelmi feladatok eredményes végrehajtása az erőfejlesztés funkcionális céljait az esztétikai célok elé helyezik, ugyanakkor a funkcionális célokkal végzett gyakorlatok az esztétikai követelményeknek is

eleget tesznek. Célszerű olyan, egyszerre több izom, illetve izomcsoport edzésére alkalmas erőgépeket használni, amelyeken az elvégezhető gyakorlatok mozgásszerkezete minél közelebb áll a szolgálati feladatok közben megjelenő mozgásformákéhoz, illetve minél jobban kiegészíti azt. Ilyen például súly tehermentesítővel ellátott platós húzódkodó és tolódkodó gép, valamint a vízszintes lábtoló gép.

Az *erőfejlesztő állványoknak és padoknak* ugyancsak meg kell felelniük a fenti követelményeknek, ide tartoznak például a húzódkodó és tollódkodó állványok, a „*fekvenyomó padok*” és állványok, valamint a „*haspadok*” és a hátizom erősítő állványok is.

A *szabadsúlyok* nélkülözhetetlen elemei egy jól felszerelt kondicionáló teremnek, amit az indokol, hogy az egy és kétkezes rudakkal és súlyzófércsákkal (szabadsúlyokkal) végzett gyakorlatokon keresztül az emberi test összes izma fejleszthető.

A nemzetközi és a hazai szabványoknak megfelelő technikai paraméterekben, minőségben és szervízszolgáltatásban az **olasz Techno Gym. cég** által gyártott kardio gépek és erőfejlesztő eszközök igen elismertek, amit a hazai (Tűzoltóság, BM) és nemzetközi alkalmazásuk (NATO) igazol.

A tárgyi feltételrendszerek meghatározásánál ugyancsak alapvető a szociális blokkok megléte is.

Az alkalmazott kondicionáló eszközök megválasztásakor a standardizálás javasolt, hiszen a szóban forgó gépek egyéni terhelési mutatók megválasztását is lehetővé teszik. A munkaköri beosztások és a felhasználói létszámtól függően célszerű egyik vagy másik edzésfeladat végrehajtását szolgáló gépből többet alkalmazni egy helyszínen. A központi tagozatban több fokozottan izületkímélő kardio gép (pl. kerékpár ergométer) alkalmazása indokolt, hiszen itt zömében középkorú vagy annál idősebb főtisztek végzik (ülő) munkájukat, mivel azonban a csapat és a központi tagozat átjárható ezért kisebb volumennel ugyan, de ezeken a helyszíneken is biztosítani kell a nagyobb fizikai megterhelésre való felkészülés lehetőségét. A csapat tagozatban fordított a helyzet, hiszen az állomány túlnyomó részének munkája nagyobb fizikai megterheléssel jár, mint az ülőmunka. Itt is számolni kell azonban azokkal a munkakörökkel, amelyek elvégzése minimális fizikai igénybevétellel jár (pl. ügyvitel).

A munkaköri feladatok fizikai megterhelésének mértéke alapján a zömében ülőmunkát végző állomány részére a fokozottan izületkímélő, és a keringési rendszer állóképességét fejlesztő edzéscsökkentő eszközök használata

ta a javasolt, míg a döntően fizikai megterheléssel járó munkavégzést folytató állomány részére, olyan kardio gépek és erőfejlesztő eszközök használata ajánlott, amelyeken a szolgálati feladatok során előforduló vagy ahhoz hasonló, fejlesztő hatású mozgásanyag végezhető. Az ülő és fizikai munkát egyaránt végző állomány részére, olyan kondicionáló eszközök használata javasolt, amelyeken a szolgálati feladatok ellátását elősegítő mozgásanyag végezhető. A rehabilitációs intézetekben a gyógyuló katonák gyors felépülését szolgáló speciális kondicionáló eszközparkra van szükség. A különböző fizikai megterheléssel járó munkaköri feladatokat végző katonák és családtagjaik mindannyian megjelennek a különböző regenerációs és sport céllal működő létesítményekben, ahol így szükség van minden olyan kondicionáló eszközre, amely a különböző munkaköri beosztásokban tevékenykedő katonák fizikumának fejlesztését és szinten tartását szolgálja. **A fent leírtak alapján az alábbi típuskészlet kialakítása javasolt:**

A felhasználók életmódja és rizikófaktorai alapján az alkalmazásra javasolt kondicionáló eszközök öt nagy csoportba sorolhatók.

- 1. sz. típuskészlet:** ülő munkát végző katonák kondicionálására alkalmas fokozottan izületkímélő kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (központi tagozat),
- 2. sz. típuskészlet:** ülő munkát és fizikai munkát egyaránt végző katonák kondicionálására alkalmas, izületkímélő kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (csapattagozat),
- 3. sz. típuskészlet:** fizikai munkát végző katonák kondicionálására alkalmas kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (csapattagozat),
- 4. sz. típuskészlet:** elsősorban regenerációs és sport, valamint a fizikai kondíciót ellenőrző céllal működő létesítményekben a fenti négy csoportból megjelenő katonák és családtagjaik kondicionálására alkalmas kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (csapattagozat),
- 5. sz. típuskészlet:** a rehabilitációs központokban használatos speciális kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (rehabilitációs intézetek).

A **MH EVI Fizikai Alkalmasság Vizsgáló Osztály** tapasztalatai alapján az állomány – a civil szférához hasonló – életmódkultúrája a tárgyi feltételrendszer fejlesztésén túl szükségessé teszi a személyi feltételrendszer fejlesztését is. *A katonai testnevelők szakértelmén és gyakorlati munkáján keresztül realizálódhatnak azok az elméleti ismeretek, ame-*

lyek a megfelelő tárgyi feltételrendszerrel egyetemben, az egészséges és nagy teljesítőképességgel bíró fizikumot eredményezik.

Felhasznált irodalom:

1. **Harsányi László:** Edzéstudomány I-II., Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2000, 2001.
2. US Army : Physical fitness trainig (Handbook of US Army), US Government printing office, Washington, 1992.
3. **Dr. Svéd László orvos vezérőrnagy, Dr. Szolnoki László orvos ezredes:** Változások a Magyar Honvédség egészségügyi ellátórendszerében a NATO elvek tükrében, Honvédorvos 1998.(50) 1. szám.